

Koldo Zuazo, hizkuntzalaria

“Hainbeste berbeta egoteak esan nahi du herri hau ez dela kohesionatuta egon”

Mendebaleko euskara liburua, Euskal Herriko sartaldeko euskalkiaren gaur egungo argazki zehatza plazaratu berri du Koldo Zuazo (Eibar, 1956) hizkuntzalari eta irakasleak. Azpieuskalkien eta aldaeren sailkapena dakar lan berriak, baita hiztegitxo ere. Irakurtzeko eta ikusteko liburua da, 95 mapa baitakartza: herriz herriko berezitasunak ezagutu nahi dituenarentzat, harribitxia. Mugarría da lan hau autorearen ibilbide luzean, baina ez da helmuga, beste euskalkiak zain baititu.

Dabi Piedra

ARGAZKIA: ARITZ LOIOLA

1989an hasi zinen Mendebaleko euskara aztertzen, Araban hasita.

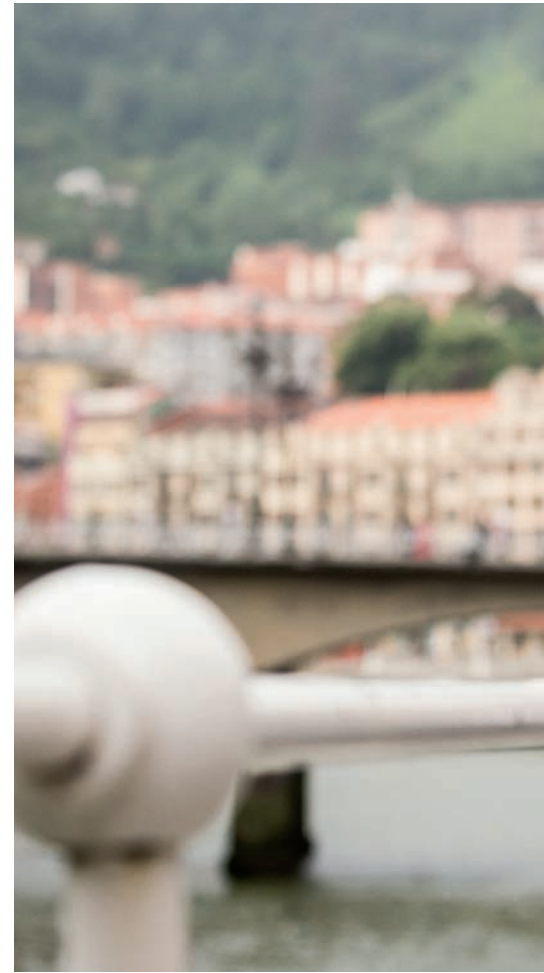
Gasteizen lanean hasi nintzenez jakinmina nuen. Gainera, alderdi politiko bat agertu zen, Unidad Alavesa. Haiek zioten euskara ez zela Arabako hizkuntza autoktonoa, Gipuzkoatik eta Bizkaitik eramandakoa baizik. Beraz, ikertzen hasi nintzen. Garai hartan hiru izkribu baino ez zeuden eta bazegoen pertsona oso inportante bat, Gerardo Lopez de Gereñu. Araba osoko toponimia batu zuen eta, gainera, *Voces alavesas* hiztegiari Araba osoko hitzak sartu zituen. Hortik Arrasate eta Oñati aldera jo nuen, Goierrin ere aritu nintzen, eta Nafarroako Burundan. Bestetik, Bizkaiko euskara beti izan da neure-neurea, guraso biak bizkaitarrak ditut, aspalditik bizi naiz Bilbon. Baina, egia esan, Arabakoa sakon ezagutu arte ez zitzaidan Bizkaikoari begiratzeko gogorik piztu. Gero bai, deskubritzen joan naiz Uribe Kostako hizkera berezia, Orozko aldekoa ere interesgarria da...

Eta 28 urteko lanaren emaitza esku artean dugu: Mendebaleko euskara eta haren barruko hizkerak xehe-xehe azalduta. Bada zerbait.

Lan handia dago honen atzean, bai. Astiro-astiro egin behar den lana da, leku batera joan, gero beste batera... Errazagoa izan da lagundu didan jende guztiari esker, asko nire ikasle izandakoak dira. Borondate itzela dute, haiek gabe ezin da honelako liburu bat egin. Nahia Granderen laguntza ere aipatu nahi nuke, mapak hark marraztu ditu.

Mendebaleko euskara da izenburua. Bizkaiera esatea baino egokiagoa da?

Kontuan izan behar da euskalki honetako ezaugarri asko Mendebalde guztikoak direla. Bizkaian erabiltzen dira, baina Araban ere bai, Deba ibarrean... kasu batzuetan Urola bailaran eta Burundan. Hiztegi batean ikusten badut *izara* bizkaiera dela, ez zait zehatza begitantzen. Berba horren eremua Bizkaia baino askoz zabalagoa da, gauza bera

zapatu, indaba eta beste hainbatekin ere. Bestetik, egia da Arabako euskara amaituta zegoela 16. menderako, ia hilda. Aldi berean, Bizkaian hasita zeuden herri handiak sortzen eta ikusten da Bizkaiko euskarak hartu zuela nortasun bat. Ezaugarri batzuk Bizkaian bakarrik gertatzen dira, adibidez, *dinot, dinozu* eta halakoak.

Beti esan izan da Mendebaleko euskara bereziena dela, nortasun handikoa. Horrek badu alde txarra?

Nik uste dut Euskal Herri txiki honetan hainbeste berbeta egotea seinale txarra dela. Esan nahi du herri hau ez dela kohesionatuta egon, azken finean ez dugu herri erakunderik zazpi herrialdeak hartzen dituen. Horrez gain, go-goan izan behar da euskara lehen ez zela eskoletan erabiltzen, idatziz ere gutxi.

Beste euskalkiekin alderatuta horren desberdina da Mendebalekoa?

Baieztape horrek badu alderdi objek-

“Euskalkiak berdinduz joango dira, eta ondo dago. Baina berdintze hori modu naturalean gauzatu beharko da, eta ez lau urterekin eskolan esaten dizutelako ‘martitzena’ ez dela esan behar, ‘asteartea’ dela”.

tibo bat, bai. Gertatzen dena da, askotan jendea kostako herriak ezagutzera etortzen dela, Ondarroa, Lekeitio edo Bermeo, eta horiek dira berezienak. Etortzen dira eta ez dute ezer ulertzen. Jakina, egun batzuk gehiago geratuko balira ulertuko lukete. Hizkera bereziak dira, baina ez hainbeste. Araba euskalduna zenean ez dut uste halako etenik

zegoenik euskararen barruan. Arabak egiten zuen lotura eta orain puzzlearen pieza hori falta zaigu.

Nola ikusten duzu herriz herriko hizkeren etorkizuna?

Bizkaian nahikoa txarto. Ni euskara batua-aren aldekoa naiz, egin dugun gauzarik onena dela uste dut. Baina euskara batua sartzeko modua ez dut uste egokia izan denik. Batzuek euskara onarekin identifikatu dute eta batua ez dena badirudi txarto dagoela. Batek esaten du *artzai* eta badirudi *artzain* behar duela, eta zer da kontua? Nafarroan, Gipuzkoan eta Araban ehunka urtean *artzai* esan dutela. Gauza bat da baturako *artzain* hobetsi dela, baina ez du esan nahi bestea okerra denik. Kontrako arazoa ere ikusten dut, alegia, batzuek

leku guztietan erabiltzen dute euskalkia, beren etxean baleude bezala, baina telebistan edo publiko zabal baten aurrean batura jo behar dugu.

Gaur egun erraztasun handiagoa dago herri batetik bestera mugitzeko eta komunikabideak hobek dira. Horrek herrietako hizkerari eragingo die?

Bai, euskalkiak berdinduz joango dira, eta ondo dago. Baina berdintze hori modu naturalean gauzatu beharko da, eta ez lau urterekin eskolan esaten dizutelako *martitzena* ez dela esan behar, *asteartea* dela.

2017an argitaratu da Mendebaleko euskalkiaren ezaugarriak deskribatzen dituen lana. Berandu gabiltza euskaldunok gure dialektoak ezagutzeko zereginen?

Berandu gabiltza, bai. Bonapartek egin zuen ahalegina, baina bere helburua mapa egitea zen, ezaugarri zehatzetan sartu gabe. Esaterako, gipuzkera eta bizkaiera bereizteko datu bakarra erabili zuen, *dot* edo *det* esaten den. Bonaparteri txalo jo behar diogu, baina haren ondorengok alfer ibili gara. Herri jakinetako hizkerak bai, ikertu izan dira, lan batzuk oso onak dira, baina Mendebal osoko azterlanik ez da egon.

Zergatik hutsune hori?

Tira, diktadura luze bat izan dugu eta unibertsitaterik ez da egon oraintsura arte. Bestalde, asko begiratu diogu iraganari, dela toponimia, dela abizenak edo euskararen jatorria. Hizkuntza aurrera atera behar badugu, orain daukaguna ezagutzea da aurrena. Konplexuak ere sumatzen ditut, beharbada jartzen gara 17. mendera begira, Axular, Leizarraga eta horiek goraitpatzen, baina gaurkoari ere heldu behar diogu.

Bonaparteren mapa gaurkotu zenuen arte ia mende eta erdi igaro zen. Zure mapak hainbeste urte iraungo dute?

Bonaparteren mapa beti izango da lekukotasun historiko bat, halako mapa ederrik ez dut ikusi munduan. Gertatzen dena da hizkuntzak aldatu egiten direla eta noizean behin argazkiak atera behar zaizkiela. Nire mapak ere lekukotasun bat baino ez dira, 21. mendearen hasieran euskara nola dagoen. Honek zenbat iraungo duen? Nahikoa gutxi, orain bizi-modua lasterrago doa. Jendeak esaten dit Bonaparteren etsaia naizela, eta kontrako da, nik ikusten dudalako haren lana zein zaila izan zen. Gaur egungo baliabide guztiekin, urte mordo behar izan dut liburu hau egiteko eta Bonapartek mapa bikaina egin zuen Londresen jaioa eta erdalduna izanda, hori meritu itzela da. ■

BABESLEA: **IBARRAKO UDALA**

IBARRAKO
udala

San Bartolome plaza, 2
20400 Ibarra
www.ibarra.eus
EUSKARA ZERBITZUA:
☎ 943 673 827